

JAZYK V SIETI PRAGMATICKÝCH PRÍSTUPOV

Tatiana SEDOVÁ

V dňoch 20. - 23. júna 2000 sa v priestoroch Villa Lanna v Prahe konala medzinárodná konferencia (USA, Veľká Británia, Irsko, Nemecko, Hongkong, Česká republika) s názvom *Pragmatizmus a sémantika*, ktorú organizoval známy český logik a filozof Jaroslav Peregrin a oddelenie logiky pražského Filozofického ústavu AV ČR. Na konferencii, na ktorej rokovacím jazykom bola angličtina, odznelo 22 príspevkov. K magnetom podujatia, ktoré sa nieslo v znamení analýz pragmatického prístupu k jazyku, komunikácii a lingvistickému správaniu, patrili nepochybne vystúpenia R. Rortyho a R. Brandoma, teda postavy, ktorých dielo, nosné idey, myšlienkové zázemie a relevantné výsledky sprístupnil aj slovenskému auditóriu v prevažnej miere práve organizátor podujatia J. Peregrin. R. Rorty predniesol 19. júna pred otvorením konferencie aj verejnú prednášku pre širšie publikum, venovanú hodnoteniu analytickej filozofie s názvom *Analytická filozofia a transformujúca sa filozofia*, v ktorej rozvíjal názor, že ambície analytickej filozofie sa neaplnili, lebo jej pokus etablovať sa na rovnakých základoch ako vedecké poznanie stroskotal. Rortyho výklad osudov, motívov a inštitucionálnej zakotvenosti analytickej filozofie na amerických univerzitách bol v mnohom poznačený jeho autobiografickým perspektivizmom a v tomto smere je poučné porovnať jeho interpretáciu s názormi J. Searla a B. Williama.¹ Napriek svojmu vcelku odmietavému postoju k analytickej filozofii však kladne akcentoval to, že tento myšlienkový prúd ponúka lekcii o bludnom kruhu scientizmu a o jeho neudržateľných apodiktických nárokoch. Živá diskusia signalizovala, že Rortyho diagnóza sa neprijíma bez výhrad a že má vážne slabé miesta.

Na konferencii sa jasne demonštrovalo, že treba striktné rozlišovať medzi pragmatizmom a pragmatikou, pričom aj pragmatizmus vystupuje v rôznych prevlekoch a má rôzne podoby. Tento prima facie triviálny fakt však pre našinca treba pripomenúť. lebo okrem hŕstky logikov, ktorí sa venujú filozofii jazyka a sémantike, sa táto skutočnosť dostatočne nezohľadňuje a vec pragmatizmu a pragmatiky sa značne simplifikuje. Rôzne formy pragmatizmu analyzoval a charakterizoval R. Brandom v príspevku *Pragmatics and Pragmatism*, v ktorom rozlíšil metodologický, lingvistický, fundamentálny, normatívny a sémantický pragmatizmus a argumentoval, že klasickí americkí pragmatici (Peirce, James, Dewey) boli stúpcami všetkých jeho rodinných pôdob. Namietal však proti inštrumentálnemu pragmatizmu, ktorý v obsahu intencionálnych stavov vyjadrených pomocou lingvistických výpovedí vidí podmienku úspešnosti aktérových praktík. Dva prístupy k sémantike tematizoval R. Rorty (*Two Contemporary Approaches to Semantics*). Príspevky, ktoré odzneli na konferencii, možno rozdeliť do dvoch skupín; do jednej patrili všeobecnejšie orientované

vystúpenia, ktoré interpretovali aspekty pragmatizmu alebo pragmatickej sémantiky v dielach niektorých filozofov (Peirce, Dewey, Brandom, Derrida, Rorty, Quine, Putnam, Davidson, Sellars), druhú skupinu tvorili príspevky zamerané na parciálnejšie problémy sémantiky z pohľadu pragmatiky (normatívnosť významu, objektívnosť významu, singulárne termíny, analytickosť, funkcionálna sémantika a jej pragmatika, sémantický holizmus, princíp skladobnosti (compositionality), sociálne aspekty pragmatickej sémantiky, sémanticko-pragmatická dištinkcia ako zdroj zmätku vo filozofii aplikovanej aritmetiky, Russellova teória propozícií so zreteľom na pragmatizmus a i.) Do prvej skupiny prispeli Mats Bergman (*Significant Effects and Communicative Habits. Peirce and Dewey on Meaning and Language*), Henry Jackman (*Pragmatism, Meaning, Objectivity*), Lionel Shapiro (*Brandom on the Normativity of Meaning*), Tadeusz Wiesław Zawidzki (*Giving up of „the Given“ - Sellars, Brandom and the Pragmatics of „Seem“*), Maria Baghramianová (*A Map of the World, Rorty, Putnam on Meaning and Warrant*), Nikolay Milkov (*Russell's Theory of Propositions (1905-19) in Relation to Pragmatism*). Do druhej skupiny prispeli Dominique Kuenzle (*Passing on Singular Terms*), Barbara Fultnerová (*The Social Dimension of Pragmatist Semantics*), Sara Wallerová (*Semantic Holism, Analyticity, and Object-Language Revolution*), Charles W. Lowney II. (*Is Relativism Ineffable? The Pragmatic Motivation for the Ineffability of Semantics and its Relation to the Problem of Relativism*), P. Stekeler-Weithoffer (*Inferential Semantics in a Pragmatistic Theory of Truth Reference*), Samuel C. Wheeler III (*Indeterminacy, Pragmatism, and Truth-Values*), Vladimír Svoboda & Jaroslav Peregrin (*Pragmatist in a Babylonian Library*), Petr Sgall (*Semantics and Pragmatics in Functional Linguistics*), Kai-Yee Wong (*Pragmatics in Reference. Frame-of-Reference Relativity and Context-Sensitivity*), Denis McManus (*A Pragmatic/Semantic Distinction as the Root of Confusion in the Philosophy of Applied Arithmetic*), Gary Kamp (*Beliefs, Predicates and Compositionality*).

Ako ukázali jednotlivé príspevky a diskusia, akceptovať pragmatizmus a pragmatiku vonkoncom nezaväzuje k prijatiu jednej teórie významu, lebo v pragmatike koexistujú a polemizujú tak intenzionálne, ako aj extenzionálne koncepcie významu, davidsonovské koncepcie významu založené na pravdivostných podmienkach, putnamovské koncepcie zdôvodniteľnej tvrditeľnosti (assertibility) a brandomovská inferenčná sémantika. Deliacou čiarou medzi jednotlivými pragmatickými prístupmi k významu a jazyku je postoj k sociálnej dimenzii, to, ako sa chápe vzťah medzi významom a lingvistickými praktikami (Barbara Fultnerová).

Z naznačených tematických blokov sa čiastočne vymykali tri príspevky: Jones Irwin vo svojom vystúpení skúmal vzťah medzi pragmatizmom a ontológiou (*Between Pragmatism and Ontology - Rorty and Derrida on Semantics*), kritikou mentalistického slovníka a tzv. folk psychology sa zaoberal Christopher Gauker (*Attitudes without Psychology*), východiskám a perspektívam pochopenia a interpretácie ľudí a ich prejavov sa venoval príspevok Richarda Eldridgea (*Human Subjects and How to Understand them and their Utterances*).

Konferencia prebiehala v pracovnej a živej atmosfére, v diskusiách sa pokračovalo aj na neformálnej platforme. Osobitne treba oceniť perfektnú organizáciu,

starostlivosť a všestrannú kompetenciu pražských usporiadateľov. Účastníci mali k dispozícii vytlačené abstrakty príspevkov, mali možnosť oboznámiť sa s publikačnou produkciou pražského ústavu, mali k dispozícii bulletin venované súčasnému výskumu sémantiky a pragmatiky z vydavateľskej rady Current Research in the Semantics/Pragmatics Interface Book Series (CRiSPI, Elsevier Science), Kluwer Academic Publishers a bulletin informujúci o novom medzinárodnom časopise pre filozofiu mysle a konania s obsahom prvých čísel (založený v roku 1998) (*Philosophical Explorations*), ktorý sa usiluje o integráciu dvoch tradícií (analytickej aj kontinentálnej). Išlo o vydarené podujatie, ktoré naznačilo, aké problémy a riešenia sú aktuálne a živé v oblasti jazyka a významu z pohľadu pragmatiky a pragmatizmu. Naším českým kolegom, osobitne J.Peregrinovi a T. Marvanovi patrí poďakovanie za to, že ich ochota a osobná zaangażovanosť umožnila na základe medziústavnej dohody s pražským pracoviskom participovať na skvelom podujatí aj autorke týchto riadkov a dvom doktorandom.

POZNÁMKY

¹ Pozri Searle, J. R: Contemporary Philosophy in the United States and Contemporary Philosophy. B.Williams. Contemporary Philosophy: A Second Look. In: **The Blackwell Companion to Philosophy** (ed. by Nicholas Bunnin and E. P.Tsui-James), Blackwell Publishers, 1996, pp. 1 - 37.